

Fuchs Vivien

joghallgató (PTE ÁJK), az ÓNSZ Bűnügyi Tagozatának tagozatvezetője

A fiatalkorúak anyagi jogi szabályozásának egyes kérdései

*„A fiataltság mércéje nem az életkor,
hanem a szellem és a lélek állapota:
az akarat- és képzelőerő, az érzelmek intenzitása,
a jókedv és a kalandvágy győzelme a lustaságon.”*

Albert Schweitzer

I. Bevezetés

A fiatalkorúak megítélése az idők során folyamatosan változott, egészen a 20. századig. Innen kezdődően egységesedett valamelyest a szabályozás. A korcsoporttal kapcsolatban állandó jellegű viták folynak manapság is, viszont ezek a leginkább két-három gócpont köré csoportosulnak. Ezek pedig, maga a konkrét korhatár, az egységes/külön kódex dilemmája és a koncentráltabb gyermekvédelmi intézkedések szükségessége (pl.: speciális intézmények, a büntetőeljárásban speciális képzésű résztvevők). A következőkben a problémák mibenlétét és a lehetséges megoldásokat vizsgálom.

I. 1. Alapvetések a korhatár kérdéséhez

Általánosságban vizsgálva a szabályozást az a megállapítás tehető, hogy három meghatározó jelentőségű csoport között differenciál a törvényhozó: gyermekek, fiatalkorúak és felnőttek. A csoportok tagjai eltérő képességekkel rendelkeznek, ezért a jogalkotó őket különböző szempontok alapján vonja felelősségre, vagy éppen hagyja büntetlenül. A legkomplexebb kört a fiatalkorúak alkotják, akik már elég érettek az önálló cselekvéshez, ellenben cselekményeiket az elvárt megítélésben részesíteni nem mindig képesek.

A felső korhatárt illetően egyetértő a tudományos álláspont, nem úgy, mint az alsó határ kérdésében. Az alsó korhatár rögzítésére két metódus szolgál: a konkrét életkort rögzíti a jogalkotó, vagy konjunktív feltételeket szab meg, amelyek teljesülése esetén a felelősségre vonás lehetséges. A jogkövetkezményeket tekintve két eset állhat elő, az alsó határnál fiatalabb korú elkövetőt egyáltalán nem bünteti, vagy védelmi beavatkozást ír elő és büntetés helyett valamilyen alternatív eszközzel lép közbe.¹

¹Vaskuti András-Bogár Péter-Margitán Éva: Kiskorúak a büntető igazságszolgáltatásban. KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest 2005. 13.-14. o.

Duday Gábor véleménye szerint a kérdés tisztázása 3 pilléren nyugszik. Az első pillér a társadalom, amiben a szocializáció és a társadalmi nevelés játszik fontos szerepet. A második a jogtudomány, amelynek feladata a védelem. A harmadik az erkölcsi, szellemi és nevelési iránymutatás, amelyben a családból és az iskolából kapott minta a mérvadó.²

II. 1978. évi Btk.

A hatályos szabályozási idea az 1978. évi IV. törvényhez képest nem változott jelentősen, így először ezen törvény rendelkezéseit kell alapul vennünk. Külön fejezetben tárgyalta a tizennegyedik életévüket betöltött, de tizennyolcadikat meg nem haladott elkövetőkre vonatkozó normatív szabályokat.

„107. § (1) *Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat még nem.*

(2) *E törvény rendelkezéseit a fiatalkorúakra a jelen fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.*”

Wiener A. Imre a következő megállapítást teszi a törvénnyel kapcsolatban: „*A magyar törvény megdönthetetlen vélelemként állítja fel a vétőképeség alsó határaként a 14. életév betöltését.*”³ Az állítás helytálló, hiszen a törvény nem írt elő értelmi – erkölcsi fejlettségi kritériumot a felelősségre vonás feltételeként, az egyetlen kikötés az elkövető életkorára vonatkozik, a tizennegyedik év betöltésére. A kriminális öntudatra ébredés azonban bekövetkezhet e kor betöltése előtt, éppen úgy, ahogy ez után is.⁴

Ugyanazon büntetéseket szabhatta ki a bíró, mint a felnőtt elkövetők esetében, viszont kedvezményesebb előírások alapján. Ezek közül a szabadságvesztést emelem ki példálózó jelleggel, amely tekintetében a generális minimumot egy hónapra, a generális maximumot tíz évre csökkentti a törvény. Érdekesség, hogy a tizenhatodik életév egy újabb határt jelentett, eme életkort meghaladók vonatkozásában emelkedett a kiróható maximum. A törvényhozó két csoportra bontva növelte a büntetés hosszát, életfogytiglanig tartó szabadságvesztéssel is sújtható cselekmény tekintetében tizenöt, tíz évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő cselekménynél tíz évben deklarálta a felső limitet.

² Duday Gábor: A büntethetőségi korhatár alapkérdései. KGRE-ÁJK, Budapest 2014. 1. o.
http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop422b/2010-0006_ajk_1_kotet_03_duday_gabor/03_duday_gabor_1_1.html (2018. 03. 01.)

³ Wiener A. Imre: Felelősségtan. In: Bárd Károly – Gellér Balázs – Ligeti Katalin – Margitán Éva – Wiener A. Imre: Büntetőjog Általános Rész. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft, Budapest 2002. 61. o. Idézi: *Kőhalmi László*: A büntethetőségi korhatár kérdése. Jogelméleti Szemle 2013./1. sz. 5. o.

⁴ *Kőhalmi*: i.m. 6.-7. o.

„110.§ (1) A fiatalkorúra kiszabható szabadságvesztés legrövidebb tartama bármely bűncselekmény esetén egy hónap.

(2) A bűncselekmény elkövetésekor tizenhatodik életévét betöltött fiatalkorúra kiszabható szabadságvesztés leghosszabb tartama

a) életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmény esetén tizenöt év;

b) tíz évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény esetén tíz év.”

Az intézkedések körében új intézményként került kodifikálásra a javítóintézeti nevelés. Fiatalkorú elkövetők kapcsán ennek időtartama 1-3 évig terjedhetett, célja az eredményes magatartásminta megtanítása. A fiatalkorú legfeljebb tizenkilencedik évének betöltéséig állhatott az intézkedés hatálya alatt.

„118. § (1) Javítóintézeti nevelést a bíróság akkor rendel el, ha a fiatalkorú eredményes nevelése érdekében intézeti elhelyezése szükséges.

(2) A javítóintézeti nevelés tartama egy évtől három évig terjedhet.”

„(6) Azt, aki a tizenkilencedik életévét betöltötte, a javítóintézetből el kell bocsátani.”

A „nyugdíjba küldött” Büntető Törvénykönyv tömérdek módosítással megtűzdelte és idejétmúlt volta miatt döntött az Országgyűlés az újabb kodifikációs munkálatok megkezdése mellett.

III. Irányelvek és javaslatok az új Btk. (2012. évi C. törvény) kodifikációjához

Több neves jogtudós fogalmazott meg kritikát az 1978. évi IV. törvény fiatalkorúakat érintő fejezetét illetően. A bírálatokkal együtt javaslatok egyaránt születtek a jövőbeni jogalkotásra nézve. A fentiekben említett egységesség – önállóság kérdése és a gyermekvédelmi intézkedések álltak ezek középpontjában.

Vaskuti András állítása szerint, az arra való hivatkozás, miszerint a külön törvényre a nemzeti sajátosságok miatt nincs szükség, valótlan, nem kellőképp alátámasztott. Indokolja ezt az 1913. évi VII. törvénycikkkel, a fiatalkorúak bíróságáról, és az 1951. évi 34. törvényerejű rendelettel, amely mind anyagi, mind alaki rendelkezéseket magában foglalt.⁵ Korábbi írásában⁶ konkrét javaslatokat tett: a büntetőjogi felelősség megállapíthatóságát tizenkét és tizennégy év között egyes cselekmények megvalósulásakor mérsékelt szankciókkal, tizennégy és tizennyolc év között több tényállás tekintetében súlyosabb szankciók kilátásba helyezésével,

⁵*Vaskuti András*: Az életkor és a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések az új Btk-ban. Jogtudományi Közlöny 2015/4. sz. 173.o.

⁶*Vaskuti András*: Életkor és belátási képesség a magyar büntetőjogban – jogalkotási és jogalkalmazási kérdések. Kriminológiai közlények 2008/65.sz. 17. o.

tizennyolc és húsz év között a Különös Rész valamennyi bűncselekményének vonatkozásában, a felnőttekre irányadó szankcióknál enyhébb tételekkel. Ezeken túl intézményi változtatásokat is felvetett. Például: az iskolák nagyobb szerepvállalását a felelősség tanításában, a specifikus igazságszolgáltatási fórumok létrehozását (rendőrség, bíróság, ügyészség).

Nagy Ferenc 1994-ben ekképp vélekedett a kérdésről: „*Ez a felnőttek büntetőjogához túlságosan is közelítő hazai megoldás nem veheti kellőképpen figyelembe a fiatalok fejlődési sajátosságait, a számukra adekvát felelősségi formákat, továbbá nem megfelelően követelheti meg a külön fiatalkorú igazságszolgáltatást...*”.⁷ Tehát, két irányt jelöl ki. Az egyik, hogy a jogalkotó vagy meghagyja az egységes törvényt, de azon belül az eddiginél jobban differenciál felnőtt és fiatal között. A másik, hogy külön törvény alkotásával minden területre kiterjedően speciális normákat fűz a tizennégy és tizennyolc év közöttiekhez a büntetőjogban. A korra vonatkozóan kérdésként vetette fel a fiatal felnőtt (18-21) kategória implementálását.⁸

Csemáné Váradi Erika az előbbieken említetthez hasonló nézetet képvisel. Hangsúlyozza az önállóságot, mint az egyik legfontosabb alaptételt, aminek a felnőttekétől pár szakaszban eltérő, enyhítő rendelkezések nem tesznek eleget.⁹

A „más elbánás” követelményének nagyobb fokú érvényesülése érdekében állt ki és érvelt a külön kódex mellett *Lévay Miklós* és *Csemáné Váradi Erika*. Szemléletük értelmében az önállóság addig viszonylagos, amíg „csak” egy külön fejezetben helyezi el a jogalkotó a normákat.¹⁰ A szerzőpáros meglátásaival egyet értek, mivel tényleges önállóságról addig nem beszélhetünk, amíg csupán más rendelkezésekhez viszonyítva, azoknak alárendelve kell a jogalkalmazónak a fejezetben található néhány plusz szakaszt figyelembe vennie, és ezekre tekintettel döntést hoznia. Nem jelenik meg elegendő mértékben az egyéniesítés lehetősége e sajátos korcsoportot figyelembe véve.

A külön kódex eszméjét erősítette a 2006-ban *Ligeti Katalin* által készített törvénytervezet. Az anyagi és eljárásjogi normákat egyaránt tartalmazó munka bevezette a fiatal felnőtt fogalmát, visszaállította a belátási képesség hiánya miatti büntetlenséget. (Ezzel párhuzamosan nevelő felügyelet alkalmazhatóságát mondta ki.) A tevékeny megbánás intézményét átalakította, csak vétség¹¹ elkövetésekor szolgált büntethetőséget megszüntető

⁷*Nagy Ferenc*: A fiatalkorúak büntetőjoga reformjának szükségességéről egy nemzetközi tudományos konferencia tapasztalatai alapján. Magyar Jog 1994/5. sz. 289. o.

⁸*Nagy*: i.m. 290.o.

⁹*Csemáné Váradi Erika*: Nemzetközi és hazai tendenciák a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában. (PhD értekezés) ME-ÁJK, Miskolc 2000. 230. o.

¹⁰*Csemáné Váradi Erika-Lévay Miklós*: A fiatalkorúak büntetőjogának kodifikációs kérdéseiről – történeti és jog összehasonlító szempontból. Büntetőjogi Kodifikáció 2002/1. sz. 24.-25. o. In: *Vaskuti*: Az életkor és a fiatalkorúakra... 173.o.

¹¹Az 1978. évi Btk. bizonyos büntettek elkövetésekor is megadta ezt a lehetőséget.

okként, nevelési célzattal hatósági felhívással társult. Ennek értelmében a hatóság felhívta a fiatal figyelmét az büntetendő cselekményektől való tartózkodásra. A pártfogó felügyelet egyedüli alkalmazhatóságáról szintén rendelkezett, ami azért nagy előrelépés, mert az akkor hatályos törvény ezt csak bizonyos helyzetekben engedte: „*felfüggesztett szabadságvesztésre ítélte, a próbára bocsátott, a feltételes szabadságra bocsátott, a javítóintézetből ideiglenesen elbocsátott és az a fiataalkorú, akivel szemben a vádemelést elhalasztották...*”. Sok szempontból korszakalkotó tervezet végül megmaradt ezen a szinten, hatályba sosem lépett.¹²

Tóth Mihály a jogbiztonság és a hagyományok szellemében az „egy Btk.” elvét vallotta, mégsem utasította el a külön törvény megalkotását. Elgondolásában egy összetett, széles spektrumú jogszabály alkalmasabban kezelhette volna a fennálló, komplex problémát.¹³

IV. Hatályos szabályozás

2001-ben vette kezdetét az új büntető törvénykönyv kodifikációja hazánkban, a munkálatok elhúzódása miatt 2012 elején készült el a végleges tervezet. Ezután a véleményezési időszak következett, majd a javaslatlételi. A büntethetőségi korhatár alsó határának megváltoztatására irányult a T/6958. számú javaslat, ugyanis a tervezet nem módosította a '78-as Btk. szabályait e téren. A változtatás ellen több fórum emelte fel hangját, így például az ombudsman és az UNICEF Magyar Bizottsága. Az alapvető jogok biztosa a „bűnöző gyermekek” problémájának ilyesfajta megoldási kísérletét sérelmezte, kiegészítve azzal, hogy, ha a jogalkotó mégis emellett döntene, ennek a lépésnek a téma szakértőinek bevonásával, egy részletes vita után lett volna helye.¹⁴ Az UNICEF álláspontját *Gyurkó Szilvia* ismertette, mely szerint a korai büntethetőség rányomja a bélyegét a gyermek egész életére, így lehetőségeiben (oktatás, munkaerő piac) nagyfokban korlátozottá válik. A szakértő által említett statisztika szerint: „*Több mint 14 000 bűncselekményt követnek el a fiataalkorúak, és csak 3200-at a gyermekkoriak. Nincs évente két olyan gyerek, aki élet elleni erőszakos bűncselekményt követne el.*” Ebből kiindulva a korhatár leszállításának gyakorlati indoka nincs, ez csak káros következményeket eredményezne a gyermekek egészséges fejlődésében.¹⁵

IV. 1. Szektorális bűnfelelősség

¹²*Ligeti Katalin*: A fiataalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója. Büntetőjogi Kodifikáció 2006/2. sz. 34. o.

¹³*Tóth Mihály*: Magyarország negyedik Büntető Törvénykönyve. Jogtudományi Közlöny 2014/10. sz. 447.-48. o. Idézte: *Vaskuti*: Az életkor és a fiataalkorúakra vonatkozó... 174. o.

¹⁴*Vaskuti*: Az életkor és a fiataalkorúakra vonatkozó... 177.-178.o.

¹⁵ <http://www.csagyi.hu/hirek/item/510-bunos-12-evesek> (2018.02.26.)

A leszállítással szemben felhozott érvek ellenére az Országgyűlés - módosítva ugyan¹⁶ - megszavazta a javaslatot.¹⁷ A 2013. július 1.-jén hatályba lépett Büntető Törvénykönyv ily módon megalkotta a szektorális büntetőjogi felelősség fogalmát.¹⁸ Ennek értelmében, a büntetendő cselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltött személy büntethetővé válik adott tényállások esetén, ha rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátási képességgel.¹⁹ A 16.§-ban felsorolt két utolsó cselekmény nem volt az eredeti javaslat része, képviselői indítvány eredményeképp kerültek a törvényszövegbe.²⁰

A kiemelt deliktumok a következők:

- emberölés (alap és minősített eset)
- erős felindulásban elkövetett emberölés
- testi sértés (életveszélyt okozó, halált okozó)
- terrorcselekmény
- rablás
- kifosztás.
-

IV. 2. Miniszteri indokolás

A miniszteri indokolás a technikai újítások következtében „felgyorsuló biológiai fejlődést” jelöli meg a szabályozás alapjául. Azzal érvel, hogy a tizennégy év alatti bűnelkövető fiatalokat a büntetőjognak kell a helyes irányba terelni, eleget téve ezzel a speciális prevenciónak.²¹ Amint az látható a jogalkotó logikai sorrendet nem követve helyezte el a törvényben ezeket a tényállásokat. A Különös Rész fejezetei közt ugrálva ragad ki egy-egy általa oly mértékben társadalomra veszélyesnek vélt cselekményt, amelynek elkövetését a tizenkettedik életévét betöltött személy vonatkozásában is büntetni kívánja. Lássuk be, a tárgyalt deliktumok előfordulása nem olyan tömeges, ami büntetőjogi beavatkozást igényelne. Erre utal *Tóth Mihály* is az új Btk.-ról írt tanulmányában.²² *Halmosné Siket Zsuzsanna* meglátása szerint általánosan

¹⁶Az e körben büntetendő cselekmények körét két tényállással (rablás, kifosztás) bővítette.

¹⁷*Vaskuti*: Az életkor és a fiatakorúakra vonatkozó... uo.

¹⁸*Vaskuti*: Az életkor és a fiatakorúakra vonatkozó... 182.o.

¹⁹2012. évi C. törvény 16.§

²⁰*Tóth Mihály*: Az új Btk. bölcsőjénél. Magyar Jog 2013/9. sz. 530. o. Lásd még: *Belovics Ervin*: Jogalkotói tévedések az új büntető törvénykönyvben. In: Egy jobb világot hátrahagyni... Tanulmányok Korinek László professzor tiszteletére. PTE-ÁJK, Pécs 2016. 182. o.

²¹2012. évi C. törvény miniszteri indokolása 14. o.

²²*Tóth Mihály*: i.m. 530.o.

védett értékek húzódnak meg eme jogellenes magatartások mögött, ezért emelte ki pont ezeket a törvény alkotója.²³

IV. 3. A fiatalkorú fogalma

A Btk. 105.§-a ad definíciót a fiatalkorú elkövetőre: „ (1) *Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.*” Ezzel egy ellentétet hoz létre a gyermekkor és a fiatalkor között. „16.§ *Nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be...*” A fiatalkor ott kezdődik, ahol a gyermekkor még véget sem ért. A kérdésben egy Büntető Kollégiumi vélemény próbál útmutatást adni, eszerint a fiatalkorú a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét betöltött személy, kivételesen a tizenkettedik életévét betöltött személy is.²⁴ Csakhogy ez az állítás ellentétben áll a törvényben szereplő fogalommal, ami generális határként a tizenkettedik életévet rögzíti.²⁵ Az ellentét feloldása a jogalkotóra vár.

IV. 4. A fiatal elkövetőkre vonatkozó rendelkezések

A továbbiakban a Btk. XI. Fejezetének rendelkezéseit (kivéve a már említettet) nagyító alá véve vizsgálom a szabályozás fő vonalait.

Büntetés kiszabása vagy intézkedés alkalmazása minden esetben a nevelés, társadalomba visszaillesztés szem előtt tartásával történik. Elsődlegesen intézkedést kell alkalmazni, ha ez nem elégíti ki az előbb leírt célokat, úgy büntetést szab ki a bíróság. Szabadság elvonását eredményező büntetés kiszabása, illetve intézkedés alkalmazása szubszidiárius jelleggel történhet.²⁶

A tevékeny megbánás (büntethetőséget megszüntető ok) lehetőségeinek körét bővíti a törvényhozó, immáron az emberi szabadság elleni, az emberi méltóság és alapvető jogok elleni, valamint a szellemi tulajdonjog elleni vétség vonatkozásában is helye van.

Szabadságvesztés generális minimuma egy hónap, maximuma tizenöt év. Megmaradtak a tizenhatodik életévét betöltött elkövetőre mérvadó speciális rendelkezések. A 110.§ értelmében nevesítésre kerülnek a speciális büntetés – végrehajtási intézmények, ahol a tizenkettő/tizennégy és tizennyolc év közötti elítéltek büntetésüket töltik, ez pedig a fiatalkorúak börtöne és a fiatalkorúak fogháza.

²³*Halmosné Siket Zsuzsanna: A büntethetőségi korhatár leszállításának okai. Jogelméleti Szemle 2015/4. sz. 124.o.*

²⁴2/2013 (VII.8.) BK.

²⁵*Tóth Miklós: A büntethetőségi korhatár szabályozásának problematikája. Magyar Jog 2017/4. sz. 210. o.*

²⁶Nem volt ez máshogy az előző büntető törvénykönyvben sem. Ld.: 1978. évi IV. törvény 108.§

Új jogintézményként jelenik meg az elzárás, a lényegét tekintve rövid időtartamú, szabadságelvonással járó büntetés.²⁷ Nagy Ferenc ekképp vélekedik róla: „Az elzárás nem a rövid tartamú szabadságvesztés alternatívája, ugyanis a szabadságelvonást csak szabadságot el nem vonó szankció helyettesíthet.” Emellett kiemeli, ahogy a szabadságvesztésnek, ennek is „stigmatizáló” hatását.²⁸ A büntetés háromtól harminc napig terjedhet.

Közérdekű munka kiszabására csak akkor van mód, ha az elkövető tizenhatodik életévét betöltötte. A szabályozás miérettjé a Munka Törvénykönyvében kell keresnünk, munkaviszonyt munkavállalóként csak tizenhatodik évét betöltött személy vállalhat. A kritériumnak viszont az ítélet meghozatala időpontjában kell fennállnia, nem az elkövetés idején.²⁹ Szintén ezeken az alapokon nyugszik a jóvátételi munka előírása.

A pénzbüntetés kiszabási feltételeként a fiatalkorú önálló keresettel vagy jövedelemmel való rendelkezését, ennek hiányában megfelelő vagyonnal bírását deklarálja a törvény. Véleményem szerint mindenki számára érthető miért tette ezt a jogalkotó, hiszen nem várhatja el az állam – még büntetőhatalmának érvényre juttatásakor sem – a munka világát még általában nem ismerő, nagyrészt szüleivel élő fiataaltól, hogy büntetését pénzben rója le.

A kiutasításnak három konjunktív feltétele van:

1. tízévi, vagy annál hosszabb idejű szabadságvesztést szabott ki a bíróság,
2. a fiatalkorú Magyarországon tartózkodása a közbiztonságot nagymértékben veszélyezteti,
3. a kiutasítással nem sérül a családi élet tiszteletben tartásához való joga.

Hatályos jogunk egyetlen mellékbüntetése a közügyektől eltiltás, amelyet fiatalkorúakról szó lévén, egy évnél hosszabb tartamú, végrehajtandó szabadságvesztéssel egyidejűleg lehet kiszabni.

Próbára bocsátás egy évtől két évig terjedően bármelyik deliktum megvalósításakor lehetséges.

A fiatalkorú családban nevelkedésének érdekét szolgálja a 118.§, ennek jegyében, ha megfelelő családi környezettel rendelkezik nem tiltható ki a településről, ahol családja él. Ide elsődlegesen azok a személyek értendők, akik vele ténylegesen egy háztartásban élnek. A

²⁷Gócza Ágnes: Az elzárás mint új büntetési nem a 2012. évi C. törvényben <http://ujbtk.hu/dr-gocza-agnes-az-elzaras-mint-uj-buntetesi-nem-a-2012-evi-c-torvenyben/> (2018.02.28.)

²⁸Nagy Ferenc: A szankciórendszer. Jogtudományi Közöny 2015/1. sz. 6. o. Idézte: Vaskuti: Az életkor és a fiatalok... 182. o.

²⁹2012. évi C. törvény miniszteri indoklás 44. o.

megfelelőség követelménye akkor teljesül, ha a közeg őt az általánosan elvárt társadalmi normákra megtanítja.³⁰

Kötelezően áll pártfogó felügyelet alatt feltételes szabadságának tartama, próbára bocsátásának próbaideje, szabadságvesztése felfüggesztésének próbaideje, javítóintézetből való ideiglenes elbocsátásának tartama és a vádemelés elhalasztásának tartama idején.

Speciális intézkedésként funkcionáló javítóintézeti nevelés szabályai a korábbiakhoz képest megváltoztak: maximális ideje négy évre emelkedett, alkalmazására az ítélet meghozatalakor huszadik életévét be nem töltött elkövetővel szemben kerülhet sor. *Vaskuti András* arra hívja fel a figyelmet, hogy az életkorok kitolódása miatt „komoly pedagógiai kihívásokkal” nézhetnek szembe az intézmények.³¹ Még az előző Btk. alapján az elkövető a tizenkilencedik évéig maradhatott az intézetben, addig az új törvény szerint akár huszonharmadik életévéig állhat nevelés alatt. Be kell látnunk, a két korcsoport merőben eltérő odafigyelést és más jellegű ellátást igényel.

Azon intézkedések és büntetések tekintetében, amelyeket a fejezet nem nevesít külön, azok tekintetében a fiatakorúak a felnőttekkel megegyező elbírálás alá esnek.

V. Reformelképzelések

A törvény, ezen belül pedig, a fiatakorúak büntetőjoga, hatályba lépése óta számos hazai jogtudóst ösztönzött tanulmányok, cikkek megírására. A szerzők több területen és kérdésben tartják hiányosnak, vagy ellentmondónak a Btk.-t. Az egyik ezek közül az a jogalkotói figyelmetlenség, amelyre *Kőhalmi László* hivatkozik: „*A jogalkotó megfélemedezett a posztadoleszcencia jelenségéről, s ez nem hogy a büntethetőségi korhatár leszállítását, hanem éppen ellenkezőleg annak felemelését kívánná meg!*”³² A jelenség, amelyről szó van, nem más, mint a serdülőkor. Ebben az életszakaszban a fiatalok rengeteget változnak, máshogy reagálnak az őket ért külvilági hatásokra, mint általában szoktak. Éppen emiatt kellene velük szemben „megértőbbnek” lennie a büntetőjognak, illetve a jogalkotónak.

Gyakran felhozott érv a hatályos jog ellen a születésnap „teremtő” ereje. Vagyis, a tizennegyedik életévét be nem töltött személy tényállás kimerítése – 6 cselekmény kivételével - nem büntethető. Ha ugyanezt a cselekményt, tegyük fel 2 nappal később, a születésnapja után követi el már büntethető.³³ Nem veszi figyelembe a jogalkotó az egyéni fejlődést, hiába

³⁰*Balogh Ágnes-Tóth Mihály-Gál István-Hornyák Szabolcs-Nagy Zoltán: Magyar büntetőjog. Általános rész. Osiris Kiadó, Budapest 2015. 438. o.*

³¹*Vaskuti: Az életkor és a fiatakorúakra...* 182. o.

³²*Kőhalmi: i.m. 12. o.*

³³*Vaskuti: Az életkor és a fiatakorúakra...* 176. o.

indokolja azzal a szabályozást, hogy az iskolai tanulmányok a felismeréshez szükséges alapokat megadják. Ez nem általánosítható. Minden fiatal más tempóban és közegben fejlődik, nyilván nagy részük nem válik elkövetővé, de ez nem okvetlenül azért van, mert tudják, hogy büntetendő valamely cselekmény, hanem, mert attitűdjük nem ezt diktálja.

VI. Összegzés

Az életkor a büntetőjog egyik leginkább vitatott kérdése, ezzel együtt a fiatalkorúak is állandó napirend tárgyát képezik a jogászberkekben. Méltán nevezi ezért *Gyurkó Szilvia* a büntetőjog „szent Gráljának” a témát.³⁴

Summa summarum a hazai büntetőjogunk előtt még sok ajtó nyitva áll, a fiatalkorúak büntetőjogában még inkább. A lehetőségek elemzése után egy nemzetközi szinten is mérvadó, az egyént előtérbe helyező szabályozás megalkotásával védhetné őket a bűnelkövetés káros hatásaitól.

A gyermekvédelmi intézkedések nem elég hangsúlyosak, a szabadságvesztés, illetve minden az előző alcím alatt felsorolt intézmény (kivéve javítóintézeti nevelés) nem konkrétan a fiatalkorúak tekintetében került bevezetésre a Btk.-ba, a felnőtt elkövetők esetében is ugyanezek adóttak, mindössze más feltételekkel. Elfogadható lenne egy teljesen alternatív, de mégis „büntető” jellegű szankciórendszer kidolgozása, mint például a fiatalkorú meghatározott foglalkozáson való részvételre kötelezése, hasonlóan az elterelés intézményéhez. (Amit például a kábítószerrel elkövetett bűncselekmények kapcsán meg is tesz a jogalkotó.) A probléma gyökere mégsem az anyagi jogban rejlik, az intézményi – gyakorlati háttérrel lenne ajánlott először kiépíteni, majd ehhez az anyagi jogot hozzáigazítani.

³⁴*Gyurkó Szilvia*: A büntethetőség alsó korhatára, valamint a gyermek- és fiatalkorú elkövetőkkel szemben alkalmazott jogkövetkezmények körüli dilemmák. Kriminológiai tanulmányok 2008/45.sz. 73. o.